

Исследована регламентация налоговой обязанности на основе сравнительной характеристики норм Основного Закона Украины и Румынии. Определены общие черты и отличия регламентации обязанности по уплате налогов и сборов в Украине и Румынии, путем анализа Конституций двух государств. Предложено направление оптимизации норм Основного Закона Украины.

Ключевые слова: обязанность плательщика налогов, налоговая обязанность, налогоплательщик, уплата налогов, налоговая декларация, конституционная обязанность, конституционная норма.

Oleinik A.R. Regulation of tax obligation: a comparative characterization of statute Ukraine and Romania.

Regulation of tax obligation has been investigated on the basis of comparative characteristics of norms of the Fundamental Law of Ukraine and Romania. The common denominators and differences have been defined in the regulation of obligation for taxes and fees payment in Ukraine and Romania by analyzing Constitutions of both countries. Optimization lines of norms of the Fundamental Law of Ukraine have been suggested.

Key words: duty of taxpayer, tax obligation, taxpayer, paying taxes, tax declaration, constitutional duty, constitutional norm.

Розвадовський В.І.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У ВІДНОСИНАХ З НАРОДНИМИ ДЕПУТАТАМИ УКРАЇНИ

УДК 342.536.1

Закономірно, що Голова Верховної Ради України вступає у різноманітні відносини не лише з колективами народних депутатів, об'єднаних за професійною чи політичною ознаками, але і практично з кожним народним депутатом індивідуально. У такий спосіб він тримає руку на пульсі потреб і запитів, захисту законних інтересів і додержання гарантій прав кожного парламентарія.

Відповідний блок відносин урегульований нормами Конституції України [1], Закону України “Про статус народного депутата України” [2], а також Регламентом [3].

У комплексі таких відносин слід, насамперед, виходити з того, що відповідно до частини 1 статті 1 Закону України “Про статус народного депутата України” народний депутат є обраний

відповідно до Закону України «Про вибори народних депутатів України» представник Українського народу у Верховній Раді України і уповноважений Українським народом протягом строку депутатських повноважень здійснювати функції, передбачені Конституцією України та законами України [2]. Народний депутат України відповідно до Конституції України і згаданого Закону здійснює свої повноваження на постійній основі. Це означає, що упродовж усього періоду їх реалізації народний депутат України вступає у різноманітні відносини з Головою Верховної Ради України як керівником органу державної влади, в якому він працює на постійній основі.

Проте в адміністративному плані народний депутат не підпорядкований Голові Верховної Ради України: при виконанні своїх повноважень народний депутат керується Конституцією України, законами України та загальновизнаними нормами моралі, проте аж ніяк не розпорядженнями Голови парламенту [4].

Проте останнє не є свідченням того, що у правовому плані діяльність Голови Верховної Ради України є такою, що не зачіпає повноваження народного депутата України. Швидше, навпаки, діяльність Голови Верховної Ради України у його відносинах з народними депутатами України скеровується у напрямі, що має гарантувально-забезпечувальний стосовно народного депутата України характер: законодавство надає Голові Верховної Ради України досить суттєвий перелік повноважень для забезпечення діяльності депутатського корпусу, гарантування його прав, припинення протиправних дій депутатів, які спроможні негативно вплинути на реалізацію іншими депутатами їх прав та повноважень як у Верховній Раді України, так і поза нею [5].

Саме Голова Верховної Ради України зобов'язаний від імені держави гарантувати кожному народному депутату забезпечення необхідними умовами для здійснення ним депутатських повноважень незалежно від політичною та фракційної приналежності чи будь-яких інших обставин.

На Голову Верховної Ради України покладено обов'язок сприяння в реалізації кожним депутатом його функцій і повно-

важень, зокрема і в частині участі у засіданнях Верховної Ради України; участі в роботі депутатських фракцій та комітетів, тимчасових спеціальних комісій, тимчасових слідчих комісій, утворених Верховною Радою України; виконанні ним доручень Верховної Ради України та її органів; роботи над законопроектами, іншими актами Верховної Ради України; участі в парламентських слуханнях тощо (стаття 6 Закону України “Про статус народного депутата України” [2]).

Як впливає з норм згаданого Закону та Регламенту, кожен народний депутат вправі претендувати на посади Голови Верховної Ради України, Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України. Це вказує на те, що Голова Парламенту по суті лише *primus inter pares* – “перший серед рівних”. Отже, маємо справу не лише на з похідним характером мандату Голови Верховної Ради України від мандату народного депутата України. Голова парламенту є посадовою особою, яка повинна відповідати волевиявленню депутатського корпусу, стежити за неможливістю його викривлення, спотворення тощо.

Голова Верховної Ради України може у будь-який час бути відкликаний депутатами в порядку, встановленому статтями 76-77 Регламенту [3]. Тому, природно, що згадана посадова особа має діяти у такий спосіб, щоб якнайповніше задовольняти вимоги та законні інтереси своїх колег по депутатському корпусу, всіляко сприяти реалізації наданих їм функцій і повноважень.

Зрозуміло, що, виконуючи повноваження головуючого на пленарних засіданнях парламенту, Голова Верховної Ради України у межах будь-якої парламентської процедури, передбаченої Регламентом, повинен забезпечувати неухильне додержання прав кожного народного депутата України, стежити за належним і своєчасним виконання ним його повноважень тощо.

Зокрема, керівник парламенту як головуючий на пленарних засіданнях Верховної Ради України покликаний сприяти в реалізації кожним депутатом права обирати і бути обраним до органів Верховної Ради України; давати повну можливість кожному депутату пропонувати питання для розгляду Верховною Радою

України або її органами; сприяти реалізації права депутата як суб'єкта права законодавчої ініціативи виступати із відповідною законодавчою ініціативою у Верховній Раді України; гарантувати можливість реалізації права звернення з депутатськими запитами та гарантувати отримання депутатом відповіді на них; сприяти участі депутатів у дебатах, у постановці запитань доповідачам, а також і головному на засіданні; надавати повну можливість кожному депутату виступати з обґрунтуванням своїх пропозицій і з мотивів голосування, висловлювати свою думку щодо кожного питання, яке розглядається на засіданні, а так само висловлювати думку щодо кандидатів, які обираються чи призначаються на посади, звільняються з посад Верховною Радою України, а також щодо яких Верховна Рада України надає згоду на призначення і звільнення з посад; не чинити перешкод при порушенні депутатами питання про заміну головного на пленарному засіданні Верховної Ради України та при порушенні ними питання про довіру складу органів, утворених Верховною Радою України, а також посадовим особам, яких обрано, призначено на посади або щодо призначення на посади яких Верховною Радою України надано згоду у випадках, передбачених Конституцією України; гарантувати змогу депутатам порушувати питання про перевірку діяльності підприємств, установ, організацій, розташованих на території України, щодо яких є дані про порушення ними законодавства України, про створення з цією метою тимчасових слідчих комісій; організовувати обов'язкове врахування переданих депутатами для внесення до протоколу і стенографічного бюлетеня засідання текстів їх виступів, окремої думки, заяви, пропозицій і зауважень з питань, що розглядаються Верховною Радою України (стаття 11 Закону України "Про статус народного депутата України" [2]).

Відповідно до частини 2 статті 20 Закону України "Про статус народного депутата України" у день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання народним депутатам попереднього скликання Головою Верховної Ради України попереднього скликання присвоюється перша категорія, перший

ранг державного службовця, крім тих народних депутатів, повноваження яких були припинені достроково відповідно до статті 4 цього Закону.

Згідно із частиною 8 статті 33 Закону України “Про статус народного депутата України” народному депутату на строк виконання депутатських повноважень видається дипломатичний паспорт. Народний депутат, який від’їздить у відрядження за межі України за погодженням з Головою Верховної Ради України (або його Першим заступником або заступником) після повернення подає Голові Верховної Ради України протягом тижня звіт про відрядження з висновками про одержану інформацію, проведену роботу та її користь для України [2].

Відповідно до частини 2 статті 35 Закону України “Про статус народного депутата України” Головою Верховної Ради України затверджується Положення про порядок отримання народним депутатом України одноразової грошової компенсації витрат для створення належних житлових умов [2]. Така компенсація виплачується народному депутату одноразово у розмірі вартості житла для нього та членів його сім’ї, які проживали разом з ним на день його обрання народним депутатом, відповідно до норм живої площі, визначених законодавством, виходячи із середньої ціни одного квадратного метра житла у місті Києві на відповідний період у порядку, визначеному Положенням, затвердженим Головою Верховної Ради України.

Голова Верховної Ради України докладає зусиль для належного матеріально-технічного забезпечення представників депутатського корпусу. Зокрема, питання забезпечення народних депутатів України комп’ютерною технікою, програмними засобами та доступом до інформаційних ресурсів вирішуються ним згідно з Розпорядження Голови Верховної Ради України № 664 від 1 липня 2003 року “Про Порядок забезпечення народних депутатів України, органів Верховної Ради України та структурних підрозділів Апарату Верховної Ради України комп’ютерною технікою, програмними засобами та доступом до інформаційних ресурсів”.

Водночас Голова Верховної Ради України повинен вживати заходів щодо охорони та захисту народних депутатів (пункт 8 частина 1 статті 78 Регламенту), а також щодо забезпечення присутності народних депутатів на пленарних засіданнях (пункт 11 частина 1 статті 78 Регламенту), здійснювати контроль за своєчасним направленням і розглядом депутатських запитів (пункт 14 частина 1 статті 78 Регламенту), порушувати перед відповідними органами, посадовими особами питання про відповідальність осіб за невиконання ними вимог, встановлених Регламентом та Законом України «Про статус народного депутата України» у частині забезпечення реалізації депутатських повноважень (пункт 19 частина 1 статті 78 Регламенту) [3].

З цього приводу слід вказати на Закон України “Про державну охорону органів державної влади та посадових осіб” від 4 березня 1998 року, який створює правову основу для взаємодії Голови парламенту з Управлінням державної охорони України як державним правоохоронним органом спеціального призначення, покликаним здійснювати відповідні охоронні заходи щодо парламенту та його членів [6].

Щодо функції забезпечення особистої присутності депутатів на пленарному засіданні, то вона вказує на необхідність забезпечення саме Головою парламенту неухильного додержання конституційного принципу особистого голосування, тісно пов’язаного з принципом роботи народних депутатів України у Верховній Раді України на постійній основі. На Голову Верховної Ради України покладається обов’язок забезпечувати реєстрацію депутатів перед кожним пленарним засіданням та особисто оголошувати результати такої реєстрації на такому засіданні (стаття 26 Регламенту [3]).

На жаль, дотепер законодавчо не отримав свого продовження конституційний принцип забезпечення особистого голосування народного депутата на засіданні парламенту. Вважаємо, що він має знайти конкретизацію, зокрема, через установаження певних додаткових обов’язків Голови Верховної Ради України як особи, яка відповідає за те, щоб воля депутатського корпусу, втілена в

рішеннях парламенту, була насправді відображенням загальнопарламентської волі, втіленням волі більшості членів парламенту, була нефальсифікованою, легітимною, справжньою, дійсною. Адже і досі трапляються випадки, коли рішення парламенту ухвалюються внаслідок порушення принципу особистого голосування, що суттєво знижує ефективність дії відповідних правових актів, сприяє правовому нігілізму в суспільстві у цілому, зниженню авторитету як парламенту, так і його керівника, неспроможного часом забезпечити додержання принципу особистого голосування та заборону делегування народними депутатами свого права голосу іншим депутатам, на що вказував у своїх рішеннях КСУ [7].

Водночас, гарантування Головою Верховної Ради України принципу особистого голосування депутатів надало б процедурам голосування ознак легітимності, передбачуваності, надійності, визначеності, урегульованості, запобігало б виникненню двозначностей і незрозумілостей при встановленні дійсного волевиявлення парламентаріїв.

Саме в Регламенті мають бути чітко визначений вичерпний перелік законних підстав відсутності народного депутата України на пленарному засіданні чи на засіданні її органів, а також правові наслідки, що мають наступати для нього в разі порушення вказаних обмежень. Зрозуміло, що необхідно на законодавчому рівні визначити підстави та умови надання Головою Верховної Ради України народним депутатам розпоряджень про їх відпустки, відрядження, інші правомірні підстави їх фізичної відсутності в парламенті під час сесійних засідань Верховної Ради України.

На даний час у правовому регулюванні та сформованій практиці немає однозначності вирішення розглядуваних питань, правове регулювання в цьому аспекті не відрізняється послідовністю і системністю, а кількість спірних проблем, що виникають у зв'язку з намаганнями Голови парламенту забезпечити присутність народних депутатів на пленарних засіданнях не зменшується.

Законодавство, втім, не виключає і можливості порушення самим Головою Верховної Ради України вимог законодавства

щодо належного проведення парламентських засідань. При цьому, зрозуміло, що народним депутатам України мають надаватися права для вчасного реагування на такі порушення, оскільки вони безпосередньо зачіпають права та законні інтереси народних депутатів, з метою їх оперативного і своєчасного усунення.

Так, у разі порушення Головою Верховної Ради України як головуючим на пленарному засіданні вимог Регламенту народний депутат має право невідкладно або після закінчення розгляду питання порядку денного пленарного засідання Верховної Ради звернутися до відповідної посадової особи із зауваженням про допущені нею порушення для негайного їх усунення (частина 1 статті 29 Регламенту [3]).

Як захід відповідальності, можливим, згідно з Регламентом, є відсторонення керівника парламенту від ведення пленарних засідань на строк до двох пленарних днів. Таке рішення може бути прийнятим у разі грубого або систематичного порушення головуючим Регламенту за письмовою пропозицією, внесеною на пленарному засіданні не менш як двома депутатськими фракціями, або не менш як однією третиною народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради України шляхом зібрання їх підписів, або комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту.

Внесення на розгляд сесії Верховної Ради України пропозиції про відсторонення Голови Верховної Ради України від ведення пленарного засідання передбачає усунення його від головування на весь час її розгляду. У разі ж відсторонення головуючого на пленарному засіданні від ведення пленарних засідань три і більше разів протягом однієї чергової сесії Верховної Ради України, за висновком регламентного комітету парламент може розглянути питання про відкликання його з посади Голови Верховної Ради України. На питаннях відкликання Голови парламенту з посади ми зупинялися окремо, тож немає сенсу знову аналізувати цю проблему.

На керівника Верховної Ради України покладаються також важливі обов'язки із забезпечення дотримання дисципліни

та норм етики народними депутатами на пленарному засіданні (стаття 51 Регламенту [3]). Їх виконання має сприяти належній організації роботи парламенту, повному і всебічному розгляду питань, включених до порядку денного пленарних засідань, дійсному виголошенню позицій депутатами тощо.

Додержання дисципліни та етики має гарантувати нормальне функціонування парламенту у режимі пленарних засідань і усунення будь-яких перешкод для проведення засідань Верховної Ради України [4, с. 71-72; 158, с. 190]. Як показує практика, чинити перешкоди цьому потенційно можуть самі народні депутати України, заважаючи іншим своїм колегам належним чином реалізовувати свої конституційні функції і повноваження, перешкоджаючи реалізації функцій і повноважень парламенту в цілому.

Саме з метою запобігання таким ексцесам у частині 1 статті 51 Регламенту вміщена норма, що поширюється на народних депутатів – заборона вносити до залу засідань та використовувати під час засідань будь-які предмети, що не мають на меті забезпечення законодавчої діяльності. Зрозуміло, що Голова парламенту має забезпечувати неухильне додержання цього правила.

Водночас, вичерпного переліку таких предметів Регламент не містить, наводячи як прилади плакати, лозунги, гучномовці, використання яких у ході парламентського засідання може заважати нормальному проведенню засідання.

Вкажемо і на те, що регулятивна сила згаданої заборони нині незначна, адже відповідна норма Регламенту сформульована лише як побажання, а жодних санкцій за її порушення чинне законодавство не визначає. Також не визначено конкретних повноважень Голови парламенту для запобігання відповідним ексцесам. Нерідко відповідні норми етики та дисциплінарні вимоги порушуються народними депутатами України без жодних негативних наслідків для них.

Висновок. Голова Верховної Ради України виконує значний обсяг повноважень за різними напрямками взаємодії з народними депутатами України. З формально-юридичного боку, він є народним депутатом України і одночасно керівником парламенту як ор-

гану законодавчої влади. Такий дуалізм правового статусу Голови Верховної Ради України зумовлює його незначну адміністративну владу по відношенню до інших народних депутатів: вони не є підпорядкованими Голові парламенту в адміністративному відношенні.

Вважаємо, що в майбутньому потрібно законодавчому органу деталізувати правове регулювання впливу Голови Верховної Ради України на різні моменти інституціоналізації народних депутатів, депутатських фракцій та опозиції, оскільки в даному питанні зроблені лише перші кроки.

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // *ВВР*, 1996, № 30, ст. 141.
2. Закон України «Про статус народного депутата України» у редакції від 22.03.2001 р. // *ВВР*, 2001, 342, ст. 212.
3. Закон України «Про регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010р. // *Голос України* від 17.02.2010 – №28.
4. Авакьян С.А. *Депутат: статус и деятельность*. – М.: Политиздат, 1991. – 288 с.
5. Безуглов А. А. *Советский депутат: Государственно-правовой статус*. – М.: Юрид. лит-ра, 1971. – 224 с.
6. Ярматов А.Я. *Гарантии депутатской деятельности*. - М.: Юрид. лит., 1978. – 53 с.
7. Закон України «Про державну охорону органів державної влади та посадових осіб» від 4.03.1998 р. // *Відомості Верховної Ради України* від 16.09.1998 – 1998 р., № 35, стаття 236.
8. Рішення КСУ у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення частин другої і третьої статті 84 та частин другої і четвертої статті 94 Конституції України (справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України) від 7 липня 1998 р. // *Офіційний вісник України* від 20.07.1998 – 1998 р., № 27, стор. 139, код акту 5659/1998.

Розвадовський В. І. Особливості реалізації повноважень Голови Верховної Ради України у відносинах з народними депутатами України.

У статті досліджуються проблеми реалізації повноважень Голови Верховної Ради України у відносинах з народними депутатами України у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

Ключові слова: Голова Верховної Ради України, керівник парламенту, народний депутат, повноваження, парламент, регламент.

Розвадовский В. И. Особенности реализации полномочий Председателя Верховной Рады Украины в отношениях с народными депутатами Украины.

В статье исследуются проблемы реализации полномочий Председателя Верховной Рады Украины в отношениях с народными депутатами Украины в общем виде и ее связь с важными научными и практическими заданиями.

Ключевые слова: Председатель Верховной Рады Украины, руководитель парламента, народный депутат, полномочия, парламента, регламент.

Rozvadovskiy V.I. Features of the powers of the Verkhovna Rada of Ukraine in relations with the People's Deputies of Ukraine.

In the article the problems of realization of plenary powers of Chairman of Verkhovna Rada of Ukraine are probed in relationships with the folk deputies of Ukraine in a general view and its connection with important scientific and practical tasks.

Key words: Chairman of Verkhovna Rada of Ukraine, leader of parliament, folk deputy, plenary powers, parliament, regulation.

Фіріс І.П.

ДО ПОНЯТТЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 347.961

Чинне Кримінальний кодекс України достатньо широко здійснює забезпечення діяльності як органів кримінальної юстиції (правоохоронних органів), так і органів правосуддя та адвокатури. Фактично можна стверджувати, що основні правовідносини, які виникають у сфері їх діяльності достатньо активно забезпечуються законом про кримінальну відповідальність. При цьому з незрозумілих для автора причин поза сферою кримінально-правового забезпечення залишилась діяльність такого важливого органу держави яким є нотаріат. Відомі новели 2011 року (ст. ст. 365-2 та 368-3 КК) не забезпечили в необхідному обсязі охорони нотаріальної діяльності в Україні. Слід зазначити, що вказана проблема практично не досліджувалась вітчизняними науковцями. Відомі праці В.В. Баранкової, В.В. Комарова, В.М. Черниша, С.Я. Фурси, Л.Е. Ясінської та інших дослідників в основному були присвячені аналізу історії розвитку нотаріату та нотаріального процесу. Разом з цим постійне зростання ролі нотаріату у цивільному обороті країни та обсягів діяльності, яка ним здійс-